

חויית הפיסול בעץ

מאת: אניטה ברקוביץ', בוגרת תואר MA, בית הספר לטיפול באמצעות אמנויות, אוניברסיטת חיפה
בהנחיית: פרופ' רחל לב-ויזל וד"ר תמי בר און

בחירותיו של היוצר בחומר אמנותי ואופן פעולתו עם חומרי היצירה הממשיים, משקפים את אופן התנהלותו בחייו (מרקמן סינמנס, 2010; Bar-On 2007). בשל כך, משמעות חומרי האמנות היא מהותית להבנת חויית היוצר בתחום הטיפול באמנות (Betensky, 1995). המחקר הנוכחי הוא מחקר איכותני, המתמקד בחקר חויית היוצר בפיסול בעץ, מתוך התייחסות למסגרת תיאורטית של הרצף המתקיים בטיפול הבעתי (Expressive Therapies Continuum) (Kagin & Lusebrink, 2009; Hinz, 1990; Lusebrink, 1978), המאפשרת התבוננות באספקטים השונים המרכיבים את חויית היצירה והקשרים ביניהם. מדגם המחקר כלל אחת עשרה יוצרים לא מנוסים.

ממצאי המחקר העיקריים וניתוחם עולה, שחויית הפיסול בעץ בטכניקת ההוספה מתאפיינת במרכיבים תנועתיים, תחושתיים תפיסתיים, רגשיים, סימבוליים וקוגניטיביים בולטים. מתוך ניתוח תהליכי הפיסול בעץ ניתן היה לתאר את התפתחותם בחמישה מסלולי התפתחות כלליים, שבמרביתם נכח שלב האסוציאציה הוויזואלית. התרכזות היוצרים בתכונות הצורניות של החומר משקפות נוכחות גבוהה של המרכיב התפיסתי בחוויה, הפועל כיסוד מכיל ומאזן לחלקים הרגשיים של החוויה (Hinz, 2009). ביחס לכך ניתן להוסיף, כי בין המרכיב התנועתי והקוגניטיבי של חויית היוצר בפיסול בעץ מתקיימים יחסי גומלין, שאת חלקם ניתן להסביר באמצעות ממצאי המחקר בתחום פעילות המוח (James et al., 2002). ממצא נוסף שהיה משמעותי הראה, כי השימוש בכלי העבודה השונים השפיע על מרכיבי החוויה. כך, שימוש בדבק סיליקון חם נתפס כקל ויעיל ואף זימן ליוצרים חויית למידה. זאת, לעומת עבודה באמצעות כלי העבודה האחרים (פטיש, מסור ועוד), שנתפסו כגבריים והעבודה עמם נחוותה כהתנסות סובלימטיבית עם סממנים של הרס. ייתכן שהפיסול בעץ נתפס כעיסוק גברי, לא רק כפרשנות סטריאוטיפית, אלא לאור יכולתו לאחד בתוכו את מרכיבי התוקפנות והגבולות (ברנשטיין, 2002). כמו כן, השימוש בעץ כחומר פיסולי נקשר עם תמות של בנייה, תמת החיים והמוות ותמת איזון ואסטטיקה. נוסף על כך, טכניקת ההוספה אפשרה למשתתפי המחקר עיסוק מגוון בתהליכי פירוק והרכבה, שהובילו ליצירת התוצר הסופי. אספקטים אלו של פיסול בעץ רלוונטיים לתחום הטיפול באמנות עם מגוון אוכלוסיות: ילדים בגיל החביון, מתבגרים (Kramer, 1979), ילדים עם הפרעות קשב וריכוז ובעיות ויסות חושי (Hinz, 2009), מבוגרים (מקמורי, מירמן, ומיזל, 1994) ומטופלים עם פגיעה נוירולוגית (Lusebrink, 2004).

מילות מפתח: טיפול באמצעות אמנות, חומרי אמנות, פיסול בעץ, חויית היוצר.

ביבליוגרפיה:

ברנשטיין, ש. (2002). בשחקים אין משחקים. דדלוס ואיקרוס, מחשבות על כישלון ביחסי אב ובנו המתבגר. בתוך א. פרוני (עורכת), המשחק, מבט מהפסיכואנליזה וממקום אחר, תל אביב: משכל-ידיעות אחרונות וספרי חמד.
מקמורי, מ., מירמן, ע., ומיזל, ש. (1994). פיסול בעץ ומסמרים לעיבוד דחפים הרסניים בהפרעת אישיות גבולית. שיחות- כתב עת ישראלי לפסיכותרפיה, כרך ח', (3), 225-227.
מרקמן סינמנס, ד. (2010). יחסי הגומלין בין הסמלה חזותית ותהליכים בין סובייקטיביים- השלכות הכרתיות ורגשיות לפסיכותרפיה באמצעות אמנות. אוניברסיטת חיפה, הפקולטה למדעי הרוח, החוג לפילוסופיה.

- Bar-On, T. (2007). A meeting with clay: individual narratives, self- reflection, and action. *Psychology of Aesthetics, Creativity and the Arts*, vol.1,4, 225-236.
- Betensky, M. (1995). *What do you see? Phenomenology of therapeutic art expression*. Jessica Kingsley Publishers, London and Bristol, Pennsylvania.
- Hinz, D. L. (2009). *Expressive therapies continuum. A framework for using art in therapy*. London: Routledge, Taylor & Francis Group New York.
- James, T. W., Humphrey, G. K., Gati, J. S., Servos, P., Menon, R.S., & Goodale, M. A. (2002). Haptic study of three-dimensional objects activates extrastriate visual areas. *Neuropsychologia*, 40, 1706-1714. Retrieved 1.11.2011 from <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0028393202000179>
- Kagin, S. & Lusebrink, V. B. (1978). The expressive therapies continuum. *Art Psychotherapy*, 5, 171-180.
- Kramer, E. (1979). *Childhood and art therapy notes on therapy and application*. New York: Schoken books.
- Lusebrink, V. B. (1990). *Imagery and visual expression in therapy*. New York and London: Plenum Press.
- Lusebrink, V. B. (2004). Art therapy and the brain: an attempt to understand the underlying processes of art expression in therapy. *Art Therapy: Journal of the American Art Therapy Association*, 21(3), 125-135.

אניטה ברקוביץ', דוא"ל: banita@012.net.il